

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.20

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ІНВЕСТИЦІЇ»

THE ESSENCE OF THE CATEGORY "INVESTMENTS"

Кайдаш О.В.

аспірант кафедри обліку і бізнес-консалтингу,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Kaidash Oksana

Graduate Student
of Kharkiv National University
Economic University S. Kuznets

Дослідження сутності такої економічної категорії, як інвестиції, цікавить економістів давно. Протягом багатьох століть вченими-економістами досліджується сутність фінансових вкладень, проте досі це питання є досить дискусійним. Нині існує безліч тлумачень цього поняття. Аналіз багатовекторної категорії «інвестиції» дає змогу деталізувати її сутність, запропонувати власну інтерпретацію інвестицій. У статті досліджено науково-методичні основи формування поняття «інвестиції». Здійснено аналіз, систематизовано основні визначення інвестицій. Систематизовано основні теорії стосовно інвестицій різних наукових шкіл. Наведено класифікацію, виокремлено характерні ознаки інвестицій.

Ключові слова: інвестиції, заощадження, інвестування, інвестиційні теорії, капітальні інвестиції.

Исследование сущности такой экономической категории, как инвестиции, интересует экономистов давно. В течение многих веков учеными-экономистами исследуется сущность финансовых вложений, однако до сих пор этот вопрос является достаточно дискуссионным. Сейчас существует множество толкований этого понятия. Анализ многовекторной категории «инвестиции» позволяет детализировать ее сущность, предложить собственную интерпретацию инвестиций. В статье исследованы научно-методические основы формирования понятия «инвестиции». Осуществлен анализ, систематизированы основные определения инвестиций. Систематизированы основные теории касательно инвестиций различных научных школ. Приведена классификация, выделены характерные признаки инвестиций.

Ключевые слова: инвестиции, сбережения, инвестирования, инвестиционные теории, капитальные инвестиции.

Research of the investment sphere of the economy has always been the focus of economic thought. This is due to the fact that investments are the main source of acquisition of fixed assets, the formation of non-current assets, is a basic element of the economic mechanism of market actors and one of the most important factors of economic growth of enterprises and the economy of the country as a whole. In today's realities of the deployment of global world reproduction mechanisms, the economic progress of the national economy is objectively linked with the cyclical nature of reproducible economic processes, both at micro and macro levels. Over the course of several centuries, investment has been the main driving force behind the development of the global economy. That is why this category occupies one of the key places in the history of economic studies, and the study of the genesis and evolution of scientific knowledge about the category of "investment" will determine the main economic preconditions for the emergence of scientific knowledge about investment and their direct impact on the further formation and development of economic processes. The study of the essence of such an economic category, as an investment is interested in economists for a long time. For many centuries, economists are exploring the essence of financial investments, but today this question is rather controversial. At the moment, there are many interpretations of this concept. An analysis of the multi-vector category "investment" makes it possible to detail its essence and propose its own interpretation of investments. The article assigns the task of analyzing the main approaches to the definition of investments, from the standpoint of the theories of various economic scientific schools. Therefore, in this paper the scientific and methodological foundations of the concept of "investment" are being studied. The analysis and systematization of key determinations of investments are carried out. The basic theories concerning investments of various scientific schools are systematized. The classification is given and the characteristic features of investments are singled out.

Key words: investment, savings, investment, investment theories, capital investments.

Постановка проблеми. Одним з найбільш впливових факторів зміцнення економіки України є розвиток інвестиційної діяльності, яка забезпечує просте й розширене відтворення виробничих процесів суб'єктів господарювання, а також довгострокове вкладення капіталу в різні сфери та галузі економіки як всередині країни, так і за її межами.

Дослідження проблем інвестування протягом тривалого часу перебуває в центрі уваги економічної науки, оскільки інвестиції формують найбільш глибокі основи господарської діяльності та визначають умови економічного розвитку кожної країни.

Вивчення інвестицій передбачає аналіз основоположних процесів та механізмів здійснення інвестиційної діяльності як найважливішої складової функціонування економічної системи, виявлення їх особливостей в умовах розвитку вітчизняної економіки для позитивних результатів наукового пошуку управлінських механізмів та моделей, що забезпечать ефективність інвестиційних процесів та розвиток підприємств, галузей та економіки країни загалом. Водночас визначення основних взаємозалежностей інвестиційного процесу вимагає попереднього уточнення ключових понять та категорій, які мають безпосередній взаємозв'язок з інвестиційною діяльністю, а також є відносно новими для вітчизняної економічної теорії та практики, набувають особливого змісту під впливом нових ідей та процесів їх практичної реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сутність та ефективність інвестицій досліджували такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як О.І. Амоша, А.Н. Асаул, О.В. Барановський, Є.А. Бельтюков, І.А. Бланк, М.П. Войнаренко, В.М. Геєць, Л.Дж. Гітман, М.Д. Джонк, І.С. Камінська, Н.П. Карачина, Ф. Кене, Дж.М. Кейнс, С.В. Ковальчук, В.О. Коюда, О.Є. Кузьмін, В.В. Лук'янова, П.Массе, В.П. Мікловда, Г.П. Оксютик, О.О. Орлов, В.Г. Ходаківська, Л.О. Чорна, С.В. Шумська, О.М. Ястремська.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних науковців з цієї проблеми, зауважуємо, що існує необхідність її подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження науково-методичних основ такої категорії, як інвестиції, на сучасному етапі розвитку суспільно-економічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Оскільки за роки незалежності українська економіка інтенсивно інтегрується в європейську та світову, запроваджує міжнародні стандарти у сферу виробництва та фінансово-економічну сферу, то економічна, фінансова, юридична термінологія як основа термінологічно-понятійного апарату, тобто принцип однозначного трак-

тування тих чи інших термінів, стає головним інструментарієм зближення вітчизняного законодавства та європейського й міжнародного, а через нього – засадою чітких та взаємозрозумілих відносин.

Цьому сприяє інтенсивне розширення Європейського Союзу в межах континенту, а безпосереднє сусідство його з Україною поглиблює та зміцнює співпрацю як у політичній сфері, так і в економічній та фінансовій галузях, особливо у сфері інвестиційної діяльності, що посилює процеси Євроінтеграції нашої країни [8, с. 27].

Отже, в питаннях визначення та обґрунтування інвестиційної діяльності важливою є термінологічна означеність явищ, які аналізуються та досліджуються. В наукових працях вчених існують різні підходи до трактування сутності інвестицій. Теоретичні дослідження інвестиційних процесів стосуються мікро- та макrorівнів. Економічній сутності інвестицій присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, яким притаманне класичне розуміння інвестицій з глибоким теоретичним підґрунтям або трактування сутності інвестицій з урахуванням можливих варіантів їх практичної реалізації.

Найбільш поширеною у світі фундаментальною працею щодо дослідження інвестицій є праця відомих американських економістів У.Ф. Шарпа, Г.Дж. Александера, Дж.В. Бейлі. Авторами досліджуються цілі та інструменти фінансування, описані всі типи цінних паперів та фондових ринків, відображені теорія та практика їх функціонування, висвітлені методи управління інвестиціями, проблеми глобалізації інвестування. Один з авторів У.Ф. Шарп став лауреатом Нобелівської премії з економіки, яку він отримав у 1990 році за розвиток теорії оцінювання фінансових активів. На думку вчених, інвестувати – це «розлучитись із грошми сьогодні, щоб отримати більшу їх суму в майбутньому» [4].

А.В. Мертенс розглядає інвестиції макrorівня як частину сукупних витрат, які включають витрати на нові засоби виробництва (виробничі чи фіксовані інвестиції), інвестицій в нове житло та приріст товарних запасів [6, с. 3].

Французький економіст П. Массе у праці «Критерии и методы оптимального определения капиталовложения» визначає інвестиції як вкладення капіталу [5, с. 46]. Американські вчені С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі у виданні «Економіка» подають таке визначення терміна «інвестиції» (інвестиційні витрати): «це витрати на створення нових потужностей з виробництва машин, фінансування житлового, промислового або сільськогосподарського будівництва, а також запасів [9, с. 549].

Великий англійський економіст, засновник кейнсіанського напрямку в економічній теорії Дж. Кейнс дав досить широке визначення терміна «інвестиції», провівши глибоке та комплекс-

сне дослідження на мікро- та макрорівнях. Він вважав, що інвестиції – це «поточний приріст цінності капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду», «та частина прибутку за певний період, що не була використана для споживання». Він вважав, що на макрорівні інвестиції є своєрідним мультиплікатором, який спонукає до швидких темпів зростання попиту й доходу [7].

Прихильник теорії Дж. Кейнса, представник напряму неокейнсіанства Е. Хансен побудував інвестиційну модель взаємозв'язку приросту інвестицій та приросту доходів, а також поділив інвестиції на похідні та автономні. На думку Е. Хансена, до першого виду необхідно віднести інвестиції, які формуються в результаті розширеного споживання та зростання національного доходу, а до другого – капіталовкладення, які пов'язані лише з факторами виробництва, величина яких не залежить від тенденцій коливання національного доходу [6].

Автор навчального посібника «Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування» А.П. Дука подає досить широке визначення терміна «інвестиція». Вона під інвестиціями розуміє економічні ресурси, які спрямовані

на збільшення реального капіталу суспільства, а саме:

- розширення та модернізацію виробництва;
- створення виробничої інфраструктури;
- створення товарно-матеріальних запасів та резервів;
- створення соціальної інфраструктури;
- підготовку та перепідготовку персоналу;
- науку та наукове обслуговування тощо [6, с. 44].

Отже, на макрорівні економічна сутність інвестицій проявляється у фінансових інструментах для створення нового капіталу, збалансування попиту, доходу та споживання, забезпечення прибутку інвесторам та зміцнення економіки країни.

Слід відзначити той факт, що інвестиції, які вкладають у реальний сектор національної економіки, не тільки приводять до отримання прибутку, але й забезпечують інші ефекти (економічний, енергетична безпека тощо), зокрема соціальний ефект, а також розвиток соціальної інфраструктури [6, с. 46], тобто дієве інвестування національної економіки приводить до суттєвого економічного зростання, яке є однією

Таблиця 1

Основні положення теорії інвестицій

Школа	Визначення	Передумови виникнення	Результати реалізації
Класична школа	Капітал визначений як знаряддя й засоби виробництва, які повинні бути використані у виробництві; джерело інвестицій – заощадження; визначено взаємозв'язок між заощадженнями та інвестиціями.	Буржуазна революція в країнах Західної Європи.	Розвиток мануфактури та аграрної сфери.
Школа меркантилістів	Зростання добробуту країни можливе лише шляхом реалізації товарів на зовнішньому ринку та досягнення позитивного торговельного балансу; залучення інвестицій в експортно орієнтоване виробництво.	Великі географічні відкриття.	Неефективний розподіл праці та капіталу, що надалі привело до кризових явищ.
Школа фізіократів	Капітал – це фундамент для здійснення виробництва, тобто фактор виробництва; капітал поділяється на довготривалий та короткотривалий (основний та оборотний).	Руйнівні війни в Європі.	Аграрна революція.
Марксизм	Визначення капіталу як функції від прибутку; розроблена модель інвестиційної діяльності з урахуванням інноваційної діяльності, тобто інновації є мотивуючою силою інвестиційної діяльності.	Класове протистояння пролетаріату та буржуазії.	Соціальна революція.
Некласична школа	Вивчення співвідношення ціни на інвестиції та ефекту від їх здійснення; розмежування інвестицій на короткострокові, середньострокові та довгострокові; вивчення залежності процентної ставки та рівня заощаджень.	Збільшення протистоянь найманих працівників та власників монополій.	Перебудова економічних систем провідних країн Європи.
Кейнсіанський напрям	Інвестиції – це приріст вартості майна; величина акумульованого доходу. Розроблено метод кількісного аналізу економічної та інвестиційної діяльності.	Криза 1930-х років у країнах Західної Європи та США (Велика депресія).	Вихід з глибокої кризи країн Європи; зростання продуктивності праці.

Джерело: систематизовано автором на підставі джерел [1; 7–9; 11]

з найважливіших суспільних проблем, чому економісти та політики приділяють найпильнішу увагу.

Проаналізуємо визначення інвестицій в розрізі таких підходів (табл. 1).

На думку окремих як вітчизняних, так і зарубіжних учених та економістів-практиків, існує ще одна досить важлива форма інвестицій, така як фінансові права, які базуються на взаємозв'язку інвестиційної діяльності суб'єктів інвестування та державних інститутів, які регулюють її умови. Ця форма реалізується шляхом надання державою в особі деяких інститутів центральних або місцевих органів влади суб'єктам господарювання податкових пільг, тобто реального інвестування коштів держави в розвиток підприємницьких структур [6, с. 46–47]. При цьому треба досить виважено побудувати інвестиційну політику, яка б включала «визначення мети інвестора та обсяги інвестованих коштів, оскільки для національних інвестиційних стратегій існує прямий зв'язок між ризиком і дохідністю» [10, с. 10].

Отже, різні трактування сутності інвестицій науковцями свідчать про відсутність їх єдиного визначення та різні наукові інтереси й висновки проведених досліджень, проте розуміння інвес-

тицій в широкому значенні полягає у використанні матеріальних та нематеріальних активів для збільшення прибутку в майбутніх періодах. В багатьох наукових працях [5] інвестиції розглядаються за ресурсного підходу, за якого їх складовими елементами є матеріальні ресурси. Виробничий підхід [11, с. 3] дає змогу розглядати інвестиції як процес створення нового капіталу та взаємопов'язує засоби виробництва з людським капіталом. Окремі автори виділяють витратний підхід [5, с. 7–8], який дає змогу більш повно розкрити сутність інвестицій та розглянути їх у взаємозв'язку з витратами підприємства. Проте сама сутність інвестицій свідчить про їх спорідненість з фінансовими ресурсами та доцільність виділення окремого фінансового підходу, який пов'язує дослідження інвестицій з рухом фінансових платежів, що виникають з моменту формування інвестицій та відбуваються протягом терміну їх окупності [12].

Проаналізувавши еволюцію розвитку наукових знань про інвестиції, можемо виділити чотири етапи формування наукових знань про сутність та значення категорії «інвестиції» (рис. 1).

У господарській практиці, що пов'язана з інвестиційним процесом суб'єктів підприємни-

Рис. 1. Генезис поняття інвестиції

Джерело: систематизовано автором на підставі джерел [4; 6; 10]

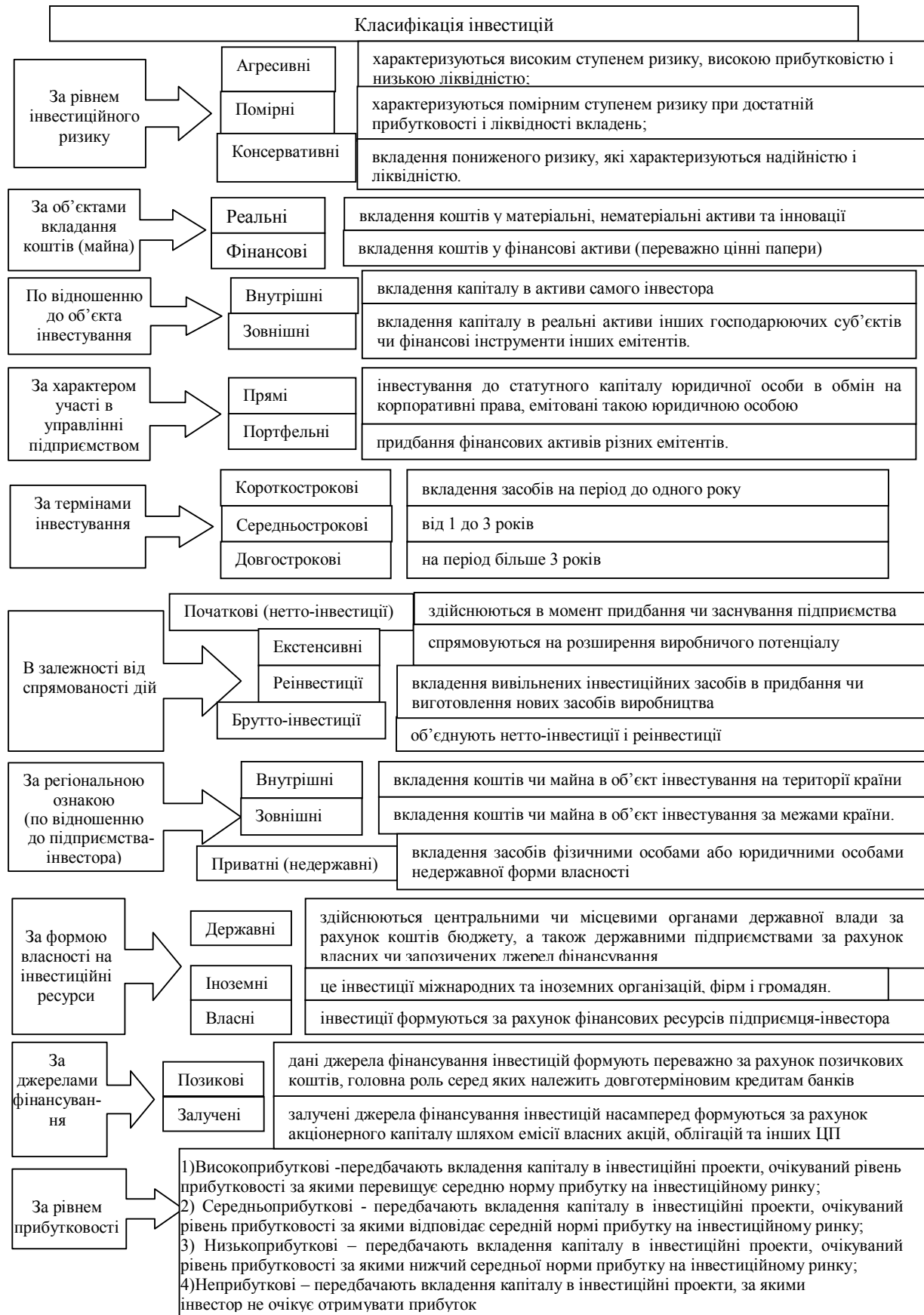

Рис. 2. Класифікація інвестицій

Джерело: систематизовано автором на підставі джерел [4; 6; 9; 10; 12]

цтва, застосовується майже сто термінів, які характеризують різні види інвестицій, тому для забезпечення ефективного й цілеспрямованого управління інвестиціями та регулювання інвестиційної діяльності систематизуємо та здійснимо класифікацію інвестицій за основними ознаками, зокрема об'єктами вкладення та формами власності капіталу, періодом здійснення, рівнем інвестиційного ризику, джерелами та спрямованістю капіталу тощо (рис. 2).

Окрім основних класифікаційних ознак інвестицій, які обґрунтовані в працях науковців, ми пропонуємо виділити в окрему класифікаційну групу інвестиції за характером протистояння кризовим явищам, які є, на нашу думку, вкрай важливими для вітчизняних підприємств практично в усіх галузях народного господарства, що тривалий період часу функціонують під впливом затяжної економічної кризи та періодично повторюваної гіперінфляції. Отже, за результатами систематизації визначень інвестицій та їх класифікації виділимо основні характерні ознаки інвестицій (рис. 3).

Зауважимо, що основні характерні ознаки трактування сутності інвестицій взаємопов'язані, мають комплексний характер, що підтверджує їх значимість для забезпечення ефективності інвестиційної діяльності господарюючого суб'єкта.

Економічна сутність інвестицій проявляється у змістовних ознаках результативності їх

впливу на діяльність підприємства, що набуває подальшого розвитку у визначенні багатьох взаємопов'язаних категорій. Так, здійснення інвестицій відображає термін «інвестування», під яким доцільно розуміти вкладення капіталу задля його зростання в майбутньому [11].

Про це також говорить французький економіст П. Массе: «інвестування – це акт обміну задоволення сьогоднішньої потреби на очікуване задоволення у майбутньому за допомогою інвестиційних благ» [1, с. 5].

П.Л. Віленським спрощено поняття інвестування з позицій фінансового підходу, запропоновано під інвестуванням розуміти вкладення грошових коштів як інвестицій задля отримання доходу в майбутньому [6, с. 23]. Отже, як в широкому, так і в спрощеному розумінні інвестування – це здійснення інвестицій згідно з цілями, визначеними інвестором. Оскільки інвестиції відбуваються у вигляді довгострокового вкладення капіталу інвестором в різні об'єкти бізнесу (фірми), а також в різні галузі, можна говорити про інвестиції як про основоположні елементи попиту та пропозиції на інвестиційному ринку. Пропозиція інвестиційного капіталу здійснюється з боку інвесторів, які виступають при цьому в ролі продавців, а попит на інвестиції – з боку суб'єктів інвестиційної діяльності, які виступають в ролі покупців [13, с. 43]. Інвестиційний попит характеризує справжню потребу господарських суб'єктів в інвестуванні та є

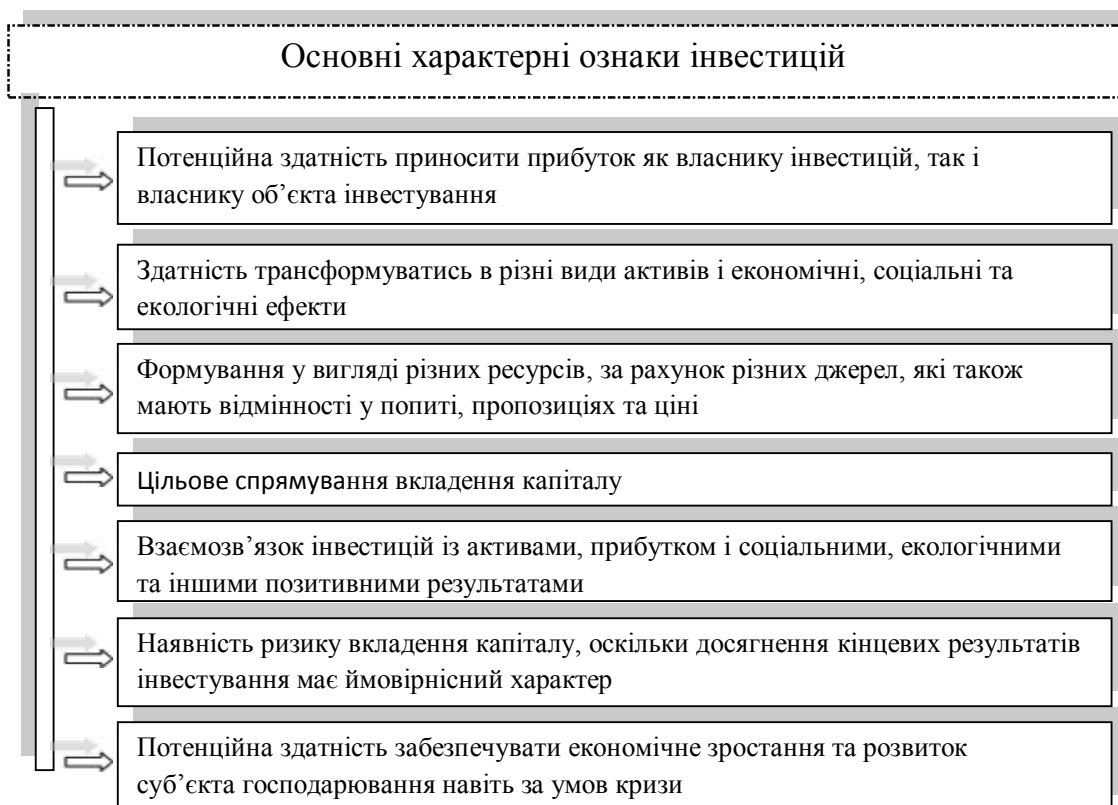

Рис. 3. Основні характерні ознаки інвестицій [13]

інвестиційними ресурсами, які безпосередньо призначені для досягнення інвестиційних цілей [13, с. 43]. Інвестиційна пропозиція – це сукупність об'єктів інвестування в усіх його формах (основні й оборотні засоби, цінні папери, науково-технічна продукція, майнові та інтелектуальні права тощо).

Висновки. Виходячи з трактувань терміна «інвестиції» авторами різних наукових публікацій та видань, можемо впевнено сказати, що це поняття трактується або майже однаково, або недостатньо повно й не завжди однозначно.

Типовою рисою всіх формулювань зазначеного терміна є те, що під інвестиціями розуміють будь-яке вкладення коштів, навіть таке, яке не приводить до зростання капіталу й отримання прибутку.

Отже, на наш погляд, інвестиції – це сукупність майнових і фінансових ресурсів та інтелектуальних цінностей, які вкладаються у власне виробництво задля його реконструкції, модернізації та запровадження новітніх технологій, а також в інші суб'єкти підприємництва та соціальної сфери задля отримання прибутку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акуленко В.Л., Новікова І.В. Аналіз теоретичних підходів до управління інвестиційною діяльністю підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2012. № 3. С. 66–73.
2. Банківська енциклопедія / М.І. Савлук, А.М. Поддєрьогін, А.А. Пересада, Н.Д. Олексієнко, І.Н. Лазенко ; за ред. А.М. Мороза. Київ : Ельтон, 1993. 328 с.
3. Бушовська Л.Б., Войнаренко М.П. Інвестиційна діяльність, як важливий елемент в системі управління. *VI Українсько-Польські наукові діалоги* : тези наук. пр. Міжнар. наук. конф. (м. Яремче, 21–24 жовтня 2015 року). Хмельницький : вид-во ХНУ, 2015. С. 121–122.
4. Диха М.В. Глобальна конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість України: стратегії реалізації : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2011. 207 с.
5. Докієнко Л.М., Клименко В.В., Акімова Л.М. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2011. 408 с.
6. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2007. 424 с.
7. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / пер. с англ. ; общ. ред. и предисл. А.Г. Милейковский, И.М. Осадчая. Москва : Прогресс, 1978. 494 с.
8. Олійник О.М. Реформування юридичної риторики в Україні: євроінтеграція та адаптація національного законодавства і права України до законодавства та права Європейського Союзу. *Віче*. 2010. № 18 (279). С. 27–29.
9. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика / пер. с англ. 2-го изд. Москва : Дело ЛТД, 1993. 864 с.
10. Хансен Э. Денежная теория и финансовая политика / пер. с англ. Москва : Дело, 2006. 312 с.
11. Чернікова О.В. Інвестиційний процес в економіці країни як визначальний чинник економічного розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 9 (111). С. 83–87.
12. Шарп У.Ф., Александер Г.Дж., Бейли Дж.В. Инвестиции / пер. с англ. Москва : ИНФРА-М, 2001. 1028 с.
13. Шевченко С.Ю. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 1. С. 7–10.